

วาทวิพากษ์: ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ที่ปรากฏ ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

ฤทธิณันท์ เชื้อทอง
รุจิระ โรจนประภายนต์

คณะภาษาและการสื่อสาร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
rittinan.chuatong@gmail.com

DOI: 10.14456/tujournal.2018.2

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือชื่อ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยด้วยการวิพากษ์ด้วยบทแนวค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์ จากกลุ่มตัวอย่าง คือ วรรณทอง 602 วรรค ซึ่งคัดเลือกจากงานเขียนที่ราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” จำนวน 89 เรื่อง

ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ผลการวิจัยได้นำเสนอ 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย ประเด็นที่หนึ่ง พบว่า มีการนำเสนอค่านิยม 10 ชุด ได้แก่ (1) การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) พุทธศาสนา (4) อำนาจนิยม (5) ความสนุกสนาน (6) การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (7) ความมั่งคั่งร่ำรวย (8) การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ (9) ภาวะบุญคุณ และ (10) การมีความรู้ความสามารถ ประเด็นที่สอง พบว่า มีการนำเสนอเรื่องมายาคติ 4 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (2) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต และประเด็นที่สาม พบว่า มีอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือ 8 มิติ ได้แก่ (1) พุทธศาสนา (2) ชายเป็นใหญ่ (3) ศักดินา (4) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (5) ราชาธิปไตย (6) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (7) ประชาธิปไตย และ (8) ชาตินิยม

สำหรับผลการวิพากษ์ด้วยบทแนวค่านิยม-มายาคติ พบว่า มีค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด (ร้อยละ 85.4) และค่านิยมการมีความรู้ความสามารถน้อยที่สุด (ร้อยละ 26.9) นอกจากนี้ยังมีมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนเนื้อหาทั่วไป (อำนาจและผู้มีอำนาจ ความสำคัญของสถานะ ชาตินิยมความเป็นไทย และอื่น ๆ) มากที่สุด (ร้อยละ 69.7) และมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต (คติเรื่องผี วิญญาณ และความตาย) น้อยที่สุด (ร้อยละ 25.8) โดยเมื่อทำการวิพากษ์ด้วยบทแนวอุดมการณ์พบว่า มีอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุด (ร้อยละ 62.9) และอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุด (ร้อยละ 29.2)

[วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 37 ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ.2561]

คำสำคัญ: วาทวิพากษ์, ราชบัณฑิตยสถาน, ค่านิยมไทย, อุดมการณ์ในสังคมไทย

Rhetorical Criticism: Values, Myths and Ideologies

Appearing in the Book “Wakthong Nai Wannakadee Thai”

Rittinan Chuatong

Rujira Rojjanaprayon

School of Language and Communication

National Institute of Development Administration

rittinan.chuatong@gmail.com

DOI: 10.14456/tujournal.2018.2

Abstract

This study aims to explore the values, myths and ideologies embedded in the works appearing in the Book “Wakthong Nai Wannakadee Thai” published by the Royal Institute. The Value-Mythic Criticism and Ideological Criticism were employed to investigate the 602 paragraphs scientifically selected from the 89 works appearing in the Book “Wakthong Nai Wannakadee Thai” published by the Royal Institute.

The findings revealed three aspects. First, ten dimensions of Thai values were found in the Book “Wakthong Nai Wannakadee Thai”, including (1) self-centeredness and individual emphasis, (2) social relation and morality, (3) Buddhist values, (4) powerism, (5) enjoyment, (6) opportunity or circumstance adaptation, (7) wealth, (8) glorification to the monarchy, (9) debt of gratitude, and (10) impact of being educated. Second, four dimensions of Thai myths were disclosed, including (1) societal myth, (2) cosmological myth, (3) identity myth, and (4) eschatological myth. Third, eight dimensions of Thai ideologies were found, including (1) Buddhism, (2) patriarchy, (3) feudalism, (4) authoritarianism, (5) monarchy, (6) capitalism and materialism, (7) democracy, and (8) nationalism.

In the case of Value-Mythic Criticism, the self-centeredness and individual emphasis values were most revealed in the texts (85.4%), and the impact of being educated values was least revealed on the other hand (26.9%). Furthermore, certain general details of the societal myths (e.g., power and ruler, status quo emphasis, and Thai nationalism) were most revealed (69.7%), but those of the eschatological myths (e.g., ghost, spirit, and death) were least revealed in the texts (25.8%). Also, the findings in the case of Ideological Criticism, Buddhist ideologies were found most (62.9%), and the nationalism ideologies were found least (29.2%), on the other hand.

[Thammasat Journal, Volume 37 No.1, 2018]

Keyword: Rhetorical Criticism, The Royal Institute, Thai Values, Thai Ideologies

บทนำ

นักวิชาการบางกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ว่าวรรณคดีไทยเป็นส่วนหนึ่งของการครอบงำและเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่เอื้อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจการเมืองแก่ผู้มีอำนาจ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2554) จิตร ภูมิศักดิ์ (2550, น.62) ตั้งข้อสังเกตว่า วรรณคดีไทยซึ่งผลิตโดยชนชั้นนำจะได้รับการยกย่องให้เป็นแบบฉบับและสูงค่า ส่วนศิลปะและวรรณคดีที่ประชาชนทั่วไปสร้างขึ้นจะถูกเหยียดหยามและลดคุณค่าโดยมองว่าหยาบกระด้างและไม่งดงาม ถือเป็นผลผลิตจากการกดขี่ของชนชั้นปกครองที่เน้นเนื้อหาเชิงกามารมณ์และปฏิสถวีชีชาวบ้าน (Nagavajara, 1985, pp.70-71) ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการควบคุมทางวัฒนธรรมที่เชิดชูบรรหาราชสำนักและส่งเสริมอำนาจรัฐวิฤทธิพุทธ (Van Esterik, 2000, pp.45-46) ส่วนการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในสถานศึกษาก็มักเน้นเพียงสุนทรียะและความงดงามของฉันทลักษณ์เท่านั้น (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550, น.685)

สังคมไทยซึ่งเผชิญกับเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทำให้ผู้มีอำนาจในแต่ละยุคต่างพยายามธำรงรักษาวัฒนธรรมกระแสหลักโดยเฉพาะศิลปะและวรรณคดีไว้ วรรณคดีไทยจึงถูกส่งเสริมให้เป็นสมบัติของชาติและเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษามวลชนในเวลาต่อมา (Nagavajara, 1985, pp.64-65) การเผยแพร่หนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ถือเป็นการสื่อสารที่สะท้อนความพยายามในการรักษาวัฒนธรรมไทยของชนชั้นนำ โดยเฉพาะการสร้างชุดความจริงทางสังคมโดยผลิตซ้ำค่านิยมและอุดมการณ์ผ่านการคัดเลือกเนื้อหาของวรรณคดีไทย เนื่องจากวรรณคดีสามารถรักษาค่านิยมและมายาคติทางสังคมไว้เสมอไม่ว่าผู้อ่านจะแปลความเนื้อหาไปในทิศทางใดก็ตาม (Levi-Strauss, 1955, p.430)

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” สะท้อนการสร้างชุดความจริงทางสังคมบางประการที่ถูกกำหนดว่ามีคุณค่าสำหรับการธำรงรักษาและให้ประชาชนยึดถือปฏิบัติตามผ่านตัวบทวรรณคดีไทยที่ถูกเลือกสรรแล้ว โดยเฉพาะค่านิยมและอุดมการณ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลัก (สุนทรี โคมิน, สนิท สมครการ และสุภางค์ จันทวานิช, 2529, น. 549) เป็นรากฐานสำคัญ (Jowett and Donnell, 2012, p.294) และเป็นปัจจัยที่ช่วยอธิบายรวมถึงสร้างวัฒนธรรมของคนในชาติได้ (Sillars and Gronbeck, 2001, p.208) จึงสนใจศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ในงานเขียนที่ได้รับคัดเลือกมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ของราชบัณฑิตยสถาน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติ (Value-Mythic Criticism) และการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์ (Ideological Criticism) เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการเนื่องจากงานศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีไทยที่ผ่านมามักเน้นที่สาระเชิงสุนทรียะและวรรณกรรมวิจารณ์มากกว่า รวมถึงเพื่อประโยชน์เชิงวิชาชีพสำหรับเป็นข้อมูลแก่ผู้มีอาชีพที่ต้องข้องเกี่ยวกับวรรณคดีหรือการประพันธ์ และสำหรับประชาชนทั่วไปที่มักสนใจเพียงความสวยงามของการใช้ภาษาและสอดคล้องกับค่านิยมของตนเอง งานวิจัยเรื่องนี้จึงเน้นศึกษาความหมายเชิงลึกในลักษณะการรื้อสร้าง (deconstruction) และมองประเด็นความสวยงามของภาษาหรือสุนทรียภาพเป็นเรื่องรอง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกล่าวถึงเป็นลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

คำถามนำวิจัย

1. มีค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์อะไรบ้างที่อยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

2. ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายด้วยหลักทฤษฎีการวิพากษ์โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์ได้อย่างไร

การทบทวนวรรณกรรม

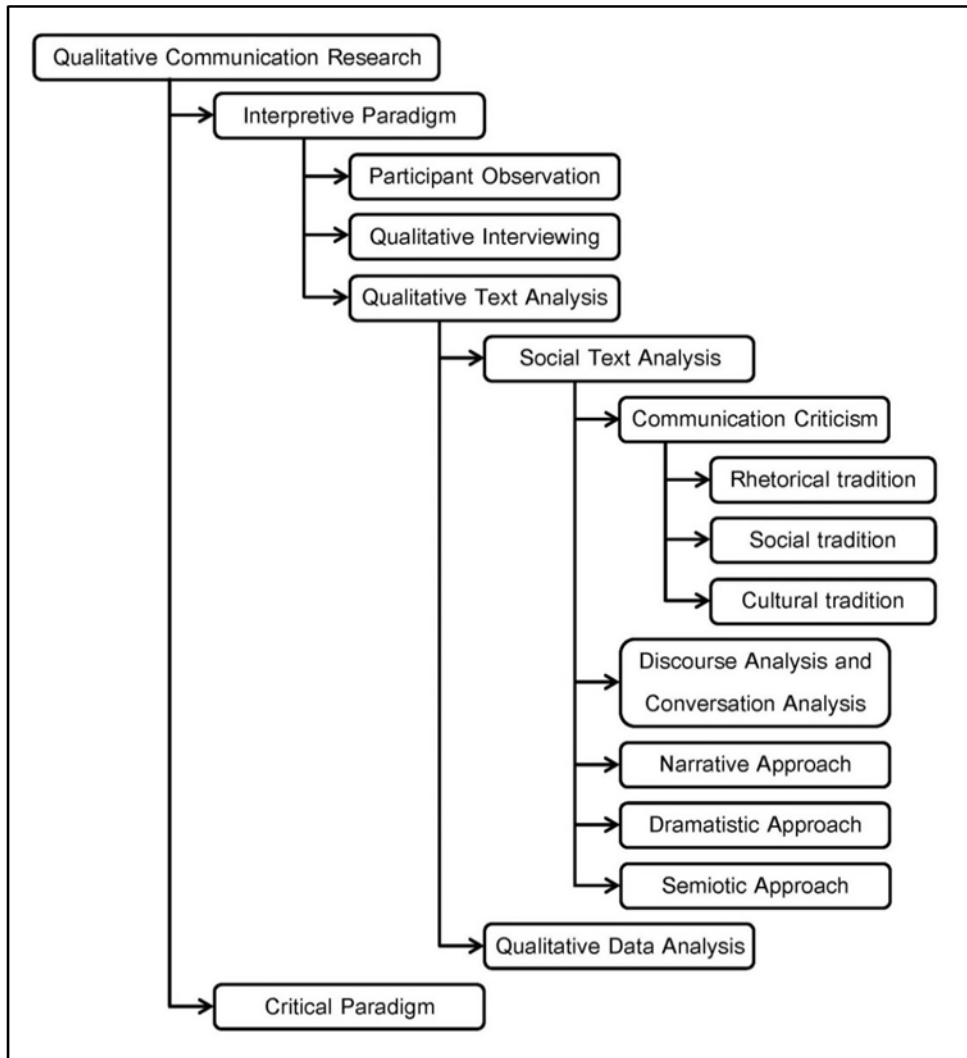
การทบทวนวรรณกรรมมีเนื้อหาหลัก 3 ประเด็น คือ (1) การวิเคราะห์ตัวบทตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์ (2) ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ในสังคมไทย และ (3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ตัวบทตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์

การสื่อสารวิพากษ์ (Communication Criticism) หรือวาทวิพากษ์ (Rhetorical Criticism) คือ การสร้างข้อโต้แย้งหรือการให้เหตุผลกับเนื้อหาสาระที่เผยแพร่สู่สาธารณชนโดยอธิบาย ตีความ และประเมินบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักการสนับสนุน (Sillars and Gronbeck, 2001, p.5) ซึ่ง Foss (2009, p.6) มองว่าเป็นการตรวจสอบและอธิบายการกระทำเชิงสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบ ถือเป็นระเบียบวิธีวิจัยในสายสังคมศาสตร์รูปแบบหนึ่ง (Baxter and Babble, 2003, p.353) ที่เป็นทั้งกรอบแนวคิดภาคทฤษฎีและระเบียบวิธีในภาคปฏิบัติซึ่งสนับสนุนกัน (Farrell, 1993, p.4) กล่าวคือทฤษฎีวิพากษ์สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการวิพากษ์ และการวิพากษ์ยังช่วยสร้างทฤษฎีจากการศึกษาตัวบทอย่างเป็นระบบด้วย (Nothstine, Blair and Copeland, eds., 1994, pp.39-40)

การสื่อสารวิพากษ์หรือวาทวิพากษ์เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Foss, 2009, p.6) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษา (approach) ในกลุ่มการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม (social text analysis) และในกระบวนทัศน์การตีความ (interpretive paradigm) (Baxter and Babble, 2003; Foss, 2009) โดยมีแบบแผน (family) สำหรับการศึกษานี้ 3 สายตามที่ Baxter and Babble (2003) และ Sillars and Gronbeck (2001) จำแนกไว้ ได้แก่ (1) แบบแผนเชิงวาทวิทยา (rhetorical tradition) ซึ่ง Treadwell (2014, p.234) เรียกแบบแผนนี้ว่าการวิเคราะห์เชิงวาทวิทยา (rhetorical analysis) (2) แบบแผนเชิงสังคม (social tradition) และ (3) แบบแผนเชิงวัฒนธรรม (cultural tradition) การวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติและการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้จัดเป็นระเบียบวิธีการศึกษาในแบบแผนเชิงวัฒนธรรม (Sillars and Gronbeck, 2001, p.184) ผู้วิจัยได้

สรุปโครงสร้างของการสื่อสารวิพากษ์หรือวาทวิพากษ์อันเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ (ภาพประกอบ 1)

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างของการสื่อสารวิพากษ์ซึ่งเป็นหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ที่มา: ผู้วิจัยประมวลสรุปจากงานของ Baxter and Babble (2003)

กระบวนการหลักของการวิเคราะห์ด้วยบทตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์หรือวาทวิพากษ์มี 3 องค์ประกอบ (feature) คือ (1) การสร้างตัวบทจากชิ้นงาน (2) การวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบท และ (3) การตีความด้วยบท (Sillars and Gronbeck, 2001, p.23; Baxter and Babble, 2003, pp.353-354) ผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดพอสังเขป

1) การสร้างตัวบทจากชิ้นงาน (textualization) เป็นขั้นตอนการสร้างชิ้นงาน (works) หรือเนื้อหาสาร (messages) ให้เป็นตัวบท (text) สำหรับการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป เรียกได้ว่าเป็นการศึกษาองค์ประกอบของชิ้นงาน (interpretation of work) ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เป็นส่วนหนึ่งของกรวิจัยผ่านการคัดเลือกและกำหนดตัวบทตามอรรถวิสัย (Baxter and Babble, 2003, pp.348-349) หน้าที่ของผู้วิจัย คือ การศึกษาองค์ประกอบ เนื้อหา และบริบทของชิ้นงานซึ่งจะช่วยสนับสนุนข้อสรุปและการตีความนั่นเอง (Sillars and Gronbeck, 2001, pp.26-27) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดีซึ่งเป็นบริบทที่เกี่ยวข้อง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ผู้แต่ง (2) บริบทของการแต่ง (3) กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์ และ (4) ลักษณะเนื้อหา แล้วจึงเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติและอุดมการณ์ในตัวบทตามลำดับ

2) การวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบท (analysis) เป็นการจัดตัวบทให้อยู่ในรูปแบบของหน่วยข้อมูลที่เหมาะสมแก่การวิเคราะห์ซึ่งอาจจำแนกโดยใช้ประเภท มุมมอง หรือประเด็นเป็นเกณฑ์ก็ได้ (Baxter and Babble, 2003, p.354) การจัดระเบียบตัวบทขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และผลที่ต้องการทราบ นักวิจัยจึงไม่จำเป็นต้องยึดตามหมวดหมู่ข้างต้นและสามารถจำแนกตามแนวทางของตนได้อย่างเสรี (Sillars and Gronbeck, 2001, p.29)

3) การตีความตัวบท (interpretation) คือ กระบวนการรื้อสร้างหรือผสมผสานองค์ประกอบที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้าอันเป็นหัวใจของการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม (Baxter and Babble, 2003, p.354) เป็นการเผยให้เห็นความหมายเชิงลึกในตัวบทซึ่งจะแตกต่างกันไปตามบริบทและมุมมองของผู้ศึกษา ความหมายที่ได้จึงเป็นการตีความส่วนบุคคลและการสร้างของสังคม กระบวนการนี้ต้องอ้างอิงกับพื้นฐานของบริบทที่เกี่ยวข้องกับตัวบทนั้นด้วย (Sillars and Gronbeck, 2003, pp.29-31)

2. ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ในสังคมไทย

ผู้วิจัยได้ค้นคว้า รวบรวม สังเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ในสังคมไทยจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้รับการเผยแพร่ก่อนหน้านี้ (ดูใน ฤทธิณัณท์ เชื้อทอง, 2559; ฤทธิณัณท์ เชื้อทอง และ รุจิระ โจรจนประภายนต์, 2559) มีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้

1) ค่านิยมไทย ประกอบด้วยค่านิยมที่สำคัญ 10 ชุด ได้แก่ (1) การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (self-centered-ness and individual emphasis) (2) ภาระบุญคุณ (debt of gratitude) (3) การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (opportunity or circumstance adaptation) (4) ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (social relation and morality) (5) ความมั่งคั่งร่ำรวย (wealth) (6) การมีความรู้ความสามารถ (impact of being educated) (7) อำนาจนิยม (powerism) (8) พุทธศาสนา (Buddhist values) (9) การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ (glorification to the monarchy) และ (10) ความสนุกสนาน (enjoyment) (ดูใน ฤทธิณัณท์ เชื้อทอง, 2559, น.18-23; ฤทธิณัณท์ เชื้อทอง และ รุจิระ โจรจนประภายนต์, 2559, น.114-118)

2) มายาคติในสังคมไทย มี 4 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (cosmological myth) ได้แก่ คติเรื่องภพชาติ กรรม บุญ-บาป พรหมลิขิต โชค ดวง ขวัญ ไตรภูมิ นรก-สวรรค์ เทวดา เป็นต้น (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (societal myth) ได้แก่ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีเกษตรกรรม ชาตินิยมและความเป็นไทย อำนาจและผู้มีอำนาจ ความสำคัญของสถานะ สตรี เพศ-ปิตาธิปไตย เป็นต้น (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (identity myth) ได้แก่ ความเชื่อในไสยศาสตร์และอำนาจเหนือธรรมชาติ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต (eschatological myth) ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับผี วิญญาณ ความตาย เป็นต้น (ดูใน ฤทธิณันท์ เชื้อทอง, 2559, น. 25-31)

3) อุดมการณ์ในสังคมไทยที่สำคัญมี 8 มิติ คือ (1) ประชาธิปไตย (democracy) (2) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (authoritarianism) (3) ราชาธิปไตย (monarchy) (4) ชาตินิยม (nationalism) (5) ทุนิยมและวัตถุนิยม (capitalism and materialism) (5) คักดินา (feudalism) (6) ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) และ (8) อุดมการณ์พุทธศาสนา (Buddhism) (ดูใน ฤทธิณันท์ เชื้อทอง, 2559, น.33-40; ฤทธิณันท์ เชื้อทอง และ รุจิระ โรจนประภาพันธ์, 2559, น.121-127)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างงานวิจัยที่อาจเกี่ยวข้องเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยเรื่องนี้ โดยจำแนกเป็น 2 ประเด็น คือ (1) งานวิจัยที่เน้นศึกษาความงามหรือสุนทรียะของวรรณคดีไทย และ (2) งานวิจัยที่เน้นศึกษาความหมายเชิงลึกในวรรณคดีไทย มีรายละเอียดดังนี้

1) งานวิจัยที่เน้นศึกษาความงามหรือสุนทรียะของวรรณคดีไทย

เสนีย์ แสงดี (2550) ศึกษาตีความเชื่อในวรรณคดีไทยที่สามารถประยุกต์ใช้กับการสอนแบบบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับการใช้ภาษา ความงดงาม และอัจฉริยภาพของกวี พร้อมทั้งยกย่องว่าวรรณคดีไทยสะท้อนวิถีชีวิตและความเจริญของสังคมในอดีตที่ทุกคนควรศึกษาและรักษาไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติต่อไป ทองเชิด สิริภทโท (ชูรัตน์) (2549) ศึกษาสภาพและวิถีพุทธในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน พบว่ามีคุณค่าทางวรรณคดีในด้านเนื้อหา การดำเนินชีวิต ความนึกคิด ค่านิยม และสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีตที่งดงามและดำรงวิถีพุทธอย่างแนบแน่น ด้านรุ่งอรุณ แซ่อึ้ง (2538) ศึกษาอารมณ์ของตัวละครโดยตีความจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเนื้อเรื่องซึ่งพบอารมณ์เศร้าของตัวละครจาก 7 สาเหตุ นอกจากนี้ ศุภรัตน์ ราชรินทร์ (2552) ยังศึกษาดอกไม้ที่กล่าวถึงในวรรณคดีไทยแล้วถ่ายทอดออกเป็นภาพจิตรกรรมที่สื่อถึงอารมณ์ของผู้แต่งและตัวละคร โดยชื่นชมว่าวรรณคดีไทยให้อารมณ์ความรู้สึกที่สร้างแรงบันดาลใจ มีความงดงามในการถ่ายทอดเรื่องราว ภาษา และบทกวีที่ไพเราะ

2) งานวิจัยที่เน้นศึกษาความหมายเชิงลึกในวรรณคดีไทย

ภควัฒน์ บุญญฤทธิ์ (2556) นำวรรณคดีที่แต่งโดยสุนทรภู่ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” มาศึกษาค่านิยมไทยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์ตัวบทเชิงอุปลักษณ์ (Metaphor Analysis) ซึ่งพบค่านิยมไทย 5 ชุด ได้แก่ ศาสนาและธรรมชาติ อำนาจนิยม บริโภคนิยม ความสนุกสนาน และการรักษาความสัมพันธ์ ส่วนธัญญา จิรอนันตกุล (2556) ได้นำวรรณคดีประเภทบทละครจากหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” มาศึกษาค่านิยมในตัวบทและใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปลักษณ์เช่นกัน โดยพบค่านิยม 5 ชุด คือ ชนชั้น ชายเป็นใหญ่ วัฒนธรรมกลุ่มนิยม ศาสนาพุทธ และความกตัญญู นอกจากนี้ ธนกร เพชรสินจร (2557) ได้ใช้ทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมและแนวคิดทางสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา มาศึกษาภาพแทนของตัวละครชายขอบที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยเผยให้เห็นถึงการสร้างให้ตัวละครชายขอบเป็นผู้ต้องสยบยอมอยู่ใต้อำนาจ ต่ำต้อย มีวัฒนธรรมที่ด้อยกว่า และใช้ความอ่อนแอของผู้หญิงเปรียบกับชนชายขอบ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 ประเด็น จะเห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีไทยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการตีความในระดับต้น กล่าวคือ การอธิบายเรื่องราว เหตุการณ์ ตัวละคร ฉาก วัตถุประสงค์ และอื่น ๆ ตรงตัวตามที่ปรากฏในเนื้อหาของวรรณคดี และยังมีลักษณะของวรรณกรรมวิจารณ์ที่เน้นการค้นหาความถูกต้องและคงงามของฉันทลักษณ์ ความไพเราะของภาษาหรือถ้อยคำที่สละสลวย และการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่ลึกซึ้งกินใจ ถือเป็นการศึกษาที่สอดคล้องหรือตอบสนองค่านิยมกระแสหลักมากกว่าการค้นหาความหมายแฝง จุดมุ่งหมายของผู้เผยแพร่ และแสดงให้เห็นถึงประเด็นทางสังคมที่กระตุ้นให้เกิดความคิดเชิงวิพากษ์ ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาโดยเน้นความหมายเชิงลึกก็มีขอบเขตที่จำกัด แม้บางงานจะใช้ตัวบทเดียวกับผู้วิจัยแต่ก็เน้นศึกษาเฉพาะประเภท ผู้แต่งเฉพาะคน หรือวรรณคดีเฉพาะเรื่อง งานวิจัยเรื่องนี้จึงขยายขอบเขตการศึกษาความหมายเชิงลึกให้ครอบคลุมวรรณคดีทุกประเภทและปัจจัยเชิงอำนาจในทุกมิติ ทั้งยังเพิ่มการศึกษาอุดมการณ์ร่วมกับการค้นหาค่านิยมเพื่อสะท้อนวัฒนธรรมไทยให้ครอบคลุมที่สุด นอกจากนี้ยังเป็นการใช้ระเบียบวิธีที่แตกต่างออกไปนั่นคือการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์ซึ่งมีการใช้ศึกษาตัวบทในบริบทของสังคมไทยค่อนข้างน้อย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติและการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์เป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษาค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ในงานเขียนซึ่งถูกคัดเลือกมาเรียบเรียงในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” โดยเป็นหนังสือที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกบทร้อยกรองจำนวน 2,343 บทจากวรรณคดี 89 เรื่อง พิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ.2554 มีเนื้อหา 786 หน้า ผู้วิจัยได้ศึกษาในเชิงสำรวจข้อมูล (exploratory analysis) ในรูปแบบการตีความ (interpretive) แต่ผลการศึกษาดำเนินระเบียบวิธีวิพากษ์นี้อาจถูกตั้งคำถามว่าเป็นความคิดเห็นส่วนตัวในการหาข้อสรุปเพราะนักวิจัยไม่สามารถเลี่ยงการใช้จารณญาณส่วนตัว อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้ได้เปิดโอกาสให้นักวิจัยวิเคราะห์ ตีความ หรือโต้แย้งตามอัตวิสัย (subjectivity) และควรเอื้อให้เกิดทั้งการสนับสนุนและคัดค้าน (Kuypers, ed., 2009, pp.14-24) จึงไม่ต้องการตรวจสอบความสอดคล้อง (intercoder reliability) หรือวัดความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (inter-rater reliability) เนื่องจากกระบวนการนี้เชื่อว่าความจริงมีหลากหลายชุด เป็นอัตวิสัย เป็นการประกอบสร้าง และผันแปรไป

ตามบริบท ผลการศึกษาจึงเป็นข้อสรุปของปรากฏการณ์ไม่ใช่ข้อคิดของนักวิจัย (Baxter and Babble, 2003, p.298) Sillars and Gronbeck (2001, p.23) ยังอธิบายว่ากระบวนการศึกษานี้ยอมรับความเป็นอัตวิสัยของนักวิจัย และตัวบทเอกสาร (documents) ยังเป็นข้อมูลที่ไม่มีความหมายเป็นแบบฉบับและไม่สามารถระบุความถูกต้องได้ ความหมายที่ได้จึงเกิดจากการตีความและจะแตกต่างกันไปในนักวิจัยแต่ละคน (Hodder, 1994, p.394)

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยคัดเลือกจากวรรณคดีที่เป็นจำนวนนับเลขคี่ทำให้ได้วรรณคดีทั้งสิ้น 1,156 วรรค คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 50 ของเนื้อหาทั้งหมด ขั้นตอนที่สองใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการจับสลาก (lottery) โดยนำกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มในขั้นตอนแรกมาทำเป็นสลากแล้วจึงจับขึ้นมาที่เลขหมายเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของข้อมูล การสุ่มนี้ได้วรรณคดีทั้งสิ้น 602 วรรค คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 25 ของเนื้อหาทั้งหมด จากนั้นจึงจัดวรรณคดีในประเด็นเดียวกันรวมไว้ในหมวดหมู่เดียวกันตามวรรณคดี 5 ประเภทตามที่ผู้วิจัยได้จำแนกไว้ ได้แก่ (1) วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์จำนวน 7 เรื่อง 23 วรรคทอง (2) วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัยจำนวน 33 เรื่อง 130 วรรคทอง (3) วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอนจำนวน 15 เรื่อง 184 วรรคทอง (4) วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการจำนวน 3 เรื่อง 9 วรรคทอง และ (5) วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีจำนวน 31 เรื่อง 256 วรรคทอง

การวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติ (Value-Mythic Criticism)

Sillars and Gronbeck (2001) จำแนกระเบียบวิธีการวิเคราะห์ค่านิยมเป็น 2 ส่วน คือ (1) การค้นหาค่านิยม และ (2) การกำหนดระบบค่านิยมเพื่ออธิบายวัฒนธรรม ส่วนอรรถวรรณ ปิลันธน์ โอวาท (2547, น.198-199) ได้เสนอว่าทวิพาทย์แนวค่านิยมควรผนวกการวิเคราะห์มายาคติเข้าด้วยเพื่อช่วยให้การวิเคราะห์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากมายาคติมักสะท้อนค่านิยม เป็นตัวให้สาระแก่วัฒนธรรม และเผยให้เห็นโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย (Levi-Strauss, 1955, p.429) ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ค่านิยมของ Sillars and Gronbeck (2001) ในส่วนของการค้นหาค่านิยมและบูรณาการร่วมกับวิธีการวิเคราะห์มายาคติของอรรถวรรณ ปิลันธน์ โอวาท (2547) จึงมีเนื้อหาการวิเคราะห์ 2 ส่วน คือ (1) การวิเคราะห์ค่านิยม และ (2) การวิเคราะห์มายาคติ โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับค่านิยมไทยดั้งเดิมได้อธิบายไว้ในเนื้อหาการทบทวนวรรณกรรม (ตาราง 1)

ตาราง 1 ตัวอย่างการวิเคราะห์ค่านิยมจากวรรณคดี ๕ ของกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ตามใจจันต์, ตามใจเพราะใคร	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
นำใคร, สำราญใจตามเขตประเทศถิ่น	ความสนุกสนาน

ส่วนการวิเคราะห์มายาคติผู้วิจัยได้พิจารณาองค์ประกอบโดยรวมในระดับประโยคหรือทั้งวรรณคดีตามการแนะนำของ Levi-Strauss (1955, p.431) โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับมายาคติของคนไทยดั้งเดิมได้อธิบายไว้ในเนื้อหาการทบทวนวรรณกรรม (ตาราง 2)

ตาราง 2 ตัวอย่างการวิเคราะห์หมายาคติจากวรรณคดีของ ๑๔ ในกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
วาสนากันไว้	จักรวาลและชีวิต (บุญวาสนา)
ชวานา-ไม่ชั่วล้นดีล้นพันประมาณ, นั่งบัลลังก์ราช	สังคม (วิถีเกษตรกรรม, อำนาจและ
นำพินาศนรชนพันพิสัย-คุณยิ่งเลิศประเสริฐ	ผู้มีอำนาจ)

การวิพากษ์ด้วยทแนวอุดมการณ์ (Ideological Criticism)

Foss (2009, pp.214-220) ได้เสนอวิธีการวิเคราะห์อุดมการณ์จากตัวบทโดยเขาเรียกว่า ประดิษฐกรรม (artifacts) 4 ขั้นตอน คือ (1) ระบุองค์ประกอบทางกายภาพของชิ้นงาน (2) ระบุองค์ประกอบด้านความหมาย (3) จัดระบบความหมายเพื่อระบุอุดมการณ์ และ (4) ระบุหน้าที่ของอุดมการณ์ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ขั้นตอนข้างต้นบูรณาการร่วมกับหลักการของอรวรรณ ปิรันธน์โอวาท (2547) โดยวิเคราะห์ใน 3 ขั้นตอน คือ (1) ระบุองค์ประกอบทางกายภาพ (2) ระบุความหมาย และ (3) จัดระบบความหมายเพื่อระบุอุดมการณ์ รวมทั้งใช้อุดมการณ์ในสังคมไทยตั้งได้อธิบายสรุปไว้ใน การทบทวนวรรณกรรมเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา (ตาราง 3)

ตาราง 3 ตัวอย่างการวิเคราะห์อุดมการณ์จากวรรณคดีของ ๑๗ กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

คำ ข้อความ ประโยค	ความหมายโดยนัย	อุดมการณ์
ไพร่	สามัญชนทั่วไป ผู้ไร้อำนาจ ราชศักดิ์	ศักดิ์นา
ไม่มีใครขึ้นชื่อระบือชาน, จารึกบันทึกคุณ	ไร้สินซึ่งชื่อเสียง ไม่มีคุณค่า แก่การจดจำ	ศักดิ์นา
ทางบุญ	หนทางแห่งความดีงาม	พุทธศาสนา
สังเวช	ความรู้สึกลัวเวทนาหรือเศร้าสลด	พุทธศาสนา

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยจะอธิบายใน 2 หัวข้อ คือ (1) ผลการวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติในตัวบท และ (2) ผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบท มีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติในตัวบท

ผลการศึกษาค่านิยมจากวรรณคดีไทยทั้ง 89 เรื่องซึ่งถูกคัดเลือกมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ซึ่งพบใน 76 เรื่อง (ร้อยละ 85.4) รองลงมา คือ ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม พบใน 67 เรื่อง (ร้อยละ 75.3) ส่วนค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ พบใน 24 เรื่อง (ร้อยละ 26.9)

เมื่อจำแนกตามประเภทของวรรณคดีจะพบว่า (1) วรรณคดีประเภทประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์มีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และความสนุกสนาน ซึ่งพบใน 4 เรื่อง ค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ความมั่งคั่งร่ำรวย และการมีความรู้ความสามารถ พบใน 2 เรื่อง (2) วรรณคดีประเภทนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัยอาวรณ์มีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล พบใน 30 เรื่อง ค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การมีความรู้ความสามารถ พบใน 6 เรื่อง (3) วรรณคดีประเภทศาสนา ขาดก และคำสอนมีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล และ ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม พบใน 13 เรื่อง ค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม และการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ พบใน 7 เรื่อง (4) วรรณคดีประเภทขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการมีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม พบใน 3 เรื่อง ค่านิยมที่ไม่ปรากฏเลย คือ ภาวะบุญคุณ และการมีความรู้ความสามารถ และ (5) วรรณคดีประเภทละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีมีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล พบใน 28 เรื่อง ค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การมีความรู้ความสามารถ พบใน 8 เรื่อง (ตาราง 4)

ตาราง 4 จำนวนและสัดส่วนของค่านิยมที่พบในงานเขียนซึ่งถูกรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีไทย”

ประเภทของวรรณคดี	จำนวนเรื่อง	ค่านิยม									
		ความสำคัญของตัวเองหรือบุคคล	ภาวะบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาส-สิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์-คุณธรรมทางสังคม	ความมั่งคั่งร่ำรวย	การมีความรู้ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	ความสนุกสนาน
ประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	7	3	3	3	4	2	2	3	3	3	4
นิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัยอาวรณ์	33	30	10	17	25	14	6	11	21	10	15
ศาสนา ขาดก และคำสอน	15	13	10	7	13	8	8	12	10	7	9
ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	3	2	0	3	2	1	0	2	2	1	1
ละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี	31	28	15	20	23	17	8	24	19	19	23
รวม	89	76	38	50	67	42	24	52	55	40	52
ร้อยละ	100	85.4	42.7	56.2	75.3	47.2	26.9	58.4	61.8	44.9	58.4

ผลการศึกษามายาคติจากวรรณคดีไทยทั้ง 89 เรื่องซึ่งถูกคัดเลือกมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” มายาคติเกี่ยวกับสังคมปรากฏมากที่สุด ซึ่งพบใน 62 เรื่อง จำแนกเป็น เนื้อหาทั่วไป ได้แก่ อำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชานินิยมความเป็นไทย และอื่น ๆ 42 เรื่อง และ เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 40 เรื่อง (ร้อยละ 69.7) ส่วนมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของ ชีวิตปรากฏน้อยที่สุด พบใน 23 เรื่อง (ร้อยละ 25.8)

เมื่อจำแนกตามประเภทของวรรณคดีพบว่ามายาคติเกี่ยวกับสังคมพบมากที่สุดในวรรณคดี ทุกประเภท โดยมีรายละเอียดดังนี้ (1) วรรณคดีประเภทประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติ พระมหากษัตริย์มีพบใน 5 เรื่อง เป็นเนื้อหาทั่วไป (อำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชานินิยมความเป็น ไทย ฯลฯ) 4 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 2 เรื่อง ส่วนมายาคติเกี่ยวกับ จุดสิ้นสุดของชีวิตปรากฏน้อยที่สุด พบใน 1 เรื่อง (2) วรรณคดีประเภทนิราศ การเดินทาง และการ คร่ำครวญหรืออารมณ์พบใน 20 เรื่อง เป็นเนื้อหาทั่วไป 11 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศ 14 เรื่อง ส่วนมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิตพบน้อยที่สุด คือ 6 เรื่อง (3) วรรณคดีประเภทศาสนา ชาดก และคำสอนพบใน 11 เรื่อง เป็นเนื้อหาทั่วไป 10 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศ 4 เรื่อง ส่วนมายาคติที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ จุดสิ้นสุดของชีวิต พบใน 5 เรื่อง (4) วรรณคดีประเภท ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการพบใน 2 เรื่อง โดยพบเพียงเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิ โดยทั้ง 2 เรื่อง ส่วนมายาคติที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ จักรวาลและชีวิต อุตลักษณ์ และจุดสิ้นสุดของ ชีวิต ซึ่งพบใน 1 เรื่อง และ (5) วรรณคดีประเภทละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีพบใน 24 เรื่อง เป็น เนื้อหาทั่วไป 17 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศ 18 เรื่อง ส่วนมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ปรากฏน้อยที่สุด พบใน 10 เรื่อง (ตาราง 5)

ตาราง 5 จำนวนและสัดส่วนของมายาคติที่พบในงานเขียนซึ่งถูกรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองใน วรรณคดีไทย”

ประเภทของวรรณคดี	จำนวน เรื่อง	มายาคติ			
		จักรวาลและ ชีวิต	สังคม (ทั่วไป/สตรีเพศ)	อัตลักษณ์	จุดสิ้นสุด ของชีวิต
ประวัติศาสตร์และการเฉลิม พระเกียรติพระมหากษัตริย์	7	4	5 (4 / 2)	2	1
นิราศ การเดินทาง และ การคร่ำครวญหรืออารมณ์	33	13	20 (11 / 14)	12	6
ศาสนา ชาดก และคำสอน	15	8	11 (10 / 4)	8	5
ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีการ	3	1	2 (0 / 2)	1	1
ละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี	31	15	24 (17 / 18)	17	10
รวม	89	41	62 (42 / 40)	40	23
ร้อยละ	100	46.1	69.7	44.9	25.8

ผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบท

ผลการศึกษาอุดมการณ์จากวรรณคดีไทยทั้ง 89 เรื่องซึ่งถูกคัดเลือกมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” อุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ พุทธศาสนา ซึ่งพบใน 56 เรื่อง (ร้อยละ 62.9) รองลงมา คือ ชายเป็นใหญ่ พบใน 51 เรื่อง (ร้อยละ 57.3) ส่วนอุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประชาธิปไตย พบใน 27 เรื่อง (ร้อยละ 30.3)

เมื่อจำแนกตามประเภทของวรรณคดีพบว่า (1) วรรณคดีประเภทประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์พบอุดมการณ์ศักดิ์ดินามากที่สุดในวรรณคดี 5 เรื่อง ส่วนอุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประชาธิปไตยและชายเป็นใหญ่ พบใน 2 เรื่อง (2) วรรณคดีประเภทนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์มีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ ชายเป็นใหญ่ พบใน 19 เรื่อง อุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประชาธิปไตย พบใน 7 เรื่อง (3) วรรณคดีประเภทศาสนา ขาดก และคำสอนมีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ พุทธศาสนา พบใน 12 เรื่อง อุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ชายเป็นใหญ่ พบใน 5 เรื่อง (4) วรรณคดีประเภทขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการมีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ พุทธศาสนา พบใน 3 เรื่อง อุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประชาธิปไตย ราชาธิปไตย ชาตินิยม ทุนนิยมและวัตถุนิยม และศักดิ์ดินา พบใน 1 เรื่อง และ (5) วรรณคดีประเภทละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีปรากฏอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่มากที่สุด พบใน 23 เรื่อง ส่วนอุดมการณ์ชาตินิยมปรากฏน้อยที่สุด ซึ่งพบใน 4 เรื่อง (ตาราง 6)

ตาราง 6 จำนวนและสัดส่วนของอุดมการณ์ที่พบในงานเขียนซึ่งถูกรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

ประเภทของวรรณคดี	จำนวนเรื่อง	อุดมการณ์							
		ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์ดินา	ชายเป็นใหญ่	พุทธศาสนา
ประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	7	2	3	3	4	3	5	2	4
นิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์	33	7	6	10	9	10	12	19	16
ศาสนา ขาดก และคำสอน	15	10	8	6	8	8	11	5	12
ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	3	1	2	1	1	1	1	2	3
ละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี	31	7	20	19	4	15	19	23	21
รวม	89	27	39	39	26	37	48	51	56
ร้อยละ	100	30.3	43.8	43.8	29.2	41.6	53.9	57.3	62.9

อภิปรายผลการวิจัย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้อภิปรายผลใน 2 ประเด็น คือ (1) การตอบคำถามนำวิจัย และ (2) สรุปผลและอภิปรายผล ดังจะกล่าวในรายละเอียด

การตอบคำถามนำวิจัย

จากผลการศึกษาดัชนีหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ ดัชนีแบบค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์ ผู้วิจัยสามารถตอบคำถามนำวิจัยที่กำหนดไว้ในเบื้องต้นดังนี้

คำถามที่ 1: มีค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์อะไรบ้างที่อยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”?

ผู้วิจัยพบว่างานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ปรากฏค่านิยมไทยจำนวน 10 ชุด สามารถเรียงลำดับจากค่านิยมที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมพุทธศาสนา (4) ค่านิยมอำนาจนิยม (5) ค่านิยมความสนุกสนาน (ค่านิยมอำนาจนิยมและความสนุกสนานพบในจำนวนเท่ากัน) (6) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (7) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ (9) ค่านิยมภาระบุญคุณ และ (10) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ

ผู้วิจัยยังพบว่าตัวบทได้สะท้อนมายาคติซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมายาคติที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคมซึ่งพบเนื้อหาทั่วไป (อำนาจและผู้มีอำนาจ ฯลฯ) มากกว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยเล็กน้อย (2) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นของชีวิต

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่ามียุทธศาสตร์ที่ปรากฏในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” จำนวน 8 ยุทธศาสตร์ สามารถเรียงลำดับจากยุทธศาสตร์ที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ (1) ยุทธศาสตร์พุทธศาสนา (2) ยุทธศาสตร์ชายเป็นใหญ่ (3) ยุทธศาสตร์ศักดิ์นา (4) ยุทธศาสตร์อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (5) ยุทธศาสตร์ราชาธิปไตย (ยุทธศาสตร์อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จและราชาธิปไตยพบในจำนวนเท่ากัน) (6) ยุทธศาสตร์ทุนนิยมและวัตถุนิยม (7) ยุทธศาสตร์ประชาธิปไตย และ (8) ยุทธศาสตร์ชาตินิยม

คำถามที่ 2: ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายด้วยหลักทวิภาคี โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ดัชนีแบบค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์ได้อย่างไร?

หลักการสื่อสารวิพากษ์หรือทวิภาคีมีองค์ประกอบ 3 ขั้นตอน คือ (1) การสร้างตัวบทจากชิ้นงาน (2) การวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบท และ (3) การตีความตัวบท (Sillars and Gronbeck, 2001, p.23; Baxter and Babble, 2003, pp.353-354) ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนข้างต้นโดยเริ่มจากการจำแนกงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” เป็นวรรณคดี 5 ประเภท คือ (1) วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ 7 เรื่อง (2) วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรือ

อารมณ์ 33 เรื่อง (3) วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน 15 เรื่อง (4) วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ 3 เรื่อง และ (5) วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี 31 เรื่อง แล้วจึงศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดีซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงประวัติศาสตร์หรือปริบท (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2547) โดยจำแนกเป็น 4 องค์ประกอบ คือ (1) ผู้แต่ง (2) ปริบทของการแต่ง (3) กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์ และ (4) ลักษณะเนื้อหา จากนั้นจึงตีความตัวบทโดยการวิเคราะห์หาค่านิยม-มหายาคติและอุดมการณ์ตามลำดับ

จากค่านิยมที่พบตามการตอบคำถามข้อที่ 1 โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มหายาคติได้แสดงให้เห็นว่างานเขียนซึ่งราชบัณฑิตรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีไทย” สะท้อนค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด โดยพบในวรรณคดี 75 เรื่อง (ร้อยละ 84.3) และสะท้อนค่านิยมการมีความรู้ความสามารถน้อยที่สุด ซึ่งพบใน 24 เรื่อง (ร้อยละ 26.9) ระเบียบวิธีวิพากษ์ดังกล่าวยังช่วยให้ผู้วิจัยค้นพบว่างานเขียนซึ่งราชบัณฑิตรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีไทย” สะท้อนมหายาคติเกี่ยวกับสังคมมากที่สุด ซึ่งพบใน 62 เรื่อง (ร้อยละ 69.7) ในจำนวนนี้ผู้วิจัยพบเนื้อหาทั่วไป ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะชาตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ 42 เรื่อง และพบเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 40 เรื่อง ส่วนมหายาคติที่พบน้อยที่สุด คือ มหายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ซึ่งพบใน 23 เรื่อง (ร้อยละ 25.8)

จากอุดมการณ์ที่พบตามการตอบคำถามข้อที่ 1 โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์ได้แสดงให้เห็นว่างานเขียนซึ่งราชบัณฑิตรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีไทย” สะท้อนอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุด ซึ่งพบใน 56 เรื่อง (ร้อยละ 62.9) และสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุด ซึ่งพบใน 26 เรื่อง (ร้อยละ 29.2)

การพบอุดมการณ์พุทธศาสนาและมหายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของอำนาจและผู้มีอำนาจมากที่สุดสัมพันธ์กับการศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดี (ดูใน ฤทธิณฉัตร เชื้อทอง, 2559) ที่พบว่าผู้แต่งหรือรวบรวมเป็นชนชั้นสูงทั้งหมด เนื้อหาส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องราวของชนชั้นปกครองและพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะศาสนาพุทธมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับชนชั้นปกครองและถูกเชิดชูให้เป็นแก่นของความเป็นไทยควบคู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์เสมอ (Van Esterik, 2000, p.95) อุดมการณ์พุทธศาสนาที่พบยังสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่านิยม เนื่องจากหลักคำสอนในพุทธศาสนาซึ่งเน้นการพึ่งตนเองและอิสระส่วนบุคคลในการเลือกทำกรรมดีหรือชั่ว (Phillips, 1965, p.88) รวมถึงระบบศักดินาซึ่งเป็นกลไกการควบคุมสังคมของชนชั้นสูงที่ส่งผลให้คนไทยยกย่องบุคคลมากกว่าหลักการและถือฐานานุรูป (สมพงษ์ ใหม่วิจิตร, 2536) ปัจจัยข้างต้นทำให้ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลถูกพบในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีไทย” มากที่สุด

สรุปผลและอภิปรายผล

ผู้วิจัยขอสรุปผลและอภิปรายผลตามลำดับหัวข้อ คือ (1) องค์ประกอบของวรรณคดี (2) ค่านิยมในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีไทย” (3) มหายาคติในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีไทย” และ (4) อุดมการณ์ในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีไทย” มีรายละเอียดดังนี้

1) องค์ประกอบของวรรณคดี

วรรณคดีส่วนใหญ่ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” แต่งโดยชนชั้นสูง คือ ขุนนางหรือข้าราชการจำนวน 40 เรื่อง พระมหากษัตริย์ 25 เรื่อง และพระราชวงศ์ 17 เรื่อง ไม่ปรากฏผู้แต่ง 5 เรื่อง พระสงฆ์ 1 เรื่อง และผู้แต่งหลายคน 1 เรื่อง วรรณคดีทั้งหมดจึงถือเป็นตัวแทนวัฒนธรรมราชสำนักเนื่องจากไม่ปรากฏวรรณคดีที่ท้องถิ่นหรือเรื่องแต่งโดยสามัญชนเลย (ฤทธิณันท์ เชื้อทอง, 2559) วรรณคดีเหล่านี้ยังถูกยกย่องว่าเป็นสิ่งสูงค่าดังปรากฏในคำชี้แจงของหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ว่าการคัดเลือกวรรณคดีใช้เกณฑ์ความงดงาม ความไพเราะ คติธรรม มีระเบียบและสุนทรียทางภาษา และอื่น ๆ ซึ่งแสดงถึงคุณค่าของวรรณคดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น.ข) นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติด้านเพศสภาพจะพบว่าวรรณคดีส่วนใหญ่แต่งหรือรวบรวมโดยเพศชายจำนวน 82 เรื่อง มีเพียง 1 เรื่องที่ผู้แต่งเป็นเพศหญิง และอีก 6 เรื่องไม่ปรากฏแน่ชัด (ฤทธิณันท์ เชื้อทอง, 2559) ลักษณะดังกล่าวถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่วรรณคดีซึ่งคัดเลือกโดยราชบัณฑิตยสถานจะเป็นเรื่องแต่งโดยบุรุษเพศทั้งหมด เนื่องจากในสังคมจารีตซึ่งเป็นยุคที่วรรณคดีส่วนใหญ่ถูกประพันธ์ขึ้นนั้นผู้ชายจะมีโอกาสการเข้าถึงระบบการศึกษามากกว่า จึงสามารถประพันธ์งานเขียนต่าง ๆ ได้ ส่วนผู้หญิงจะมีหน้าที่ดูแลการงานในครอบครัวเท่านั้น

วรรณคดีที่ถูกคัดเลือกมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ส่วนใหญ่แต่งขึ้นในยุคกรุงรัตนโกสินทร์นั้นคือ 68 เรื่อง รองลงมาคือยุคกรุงศรีอยุธยา 15 เรื่อง และกรุงธนบุรี 6 เรื่อง (ฤทธิณันท์ เชื้อทอง, 2559) ที่เป็นเช่นนี้เพราะวรรณคดีในช่วงก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ถูกเผาทำลายและสูญหายไปมาจากเหตุศึกสงคราม เมื่อมีการสถาปนาราชธานีใหม่จึงมีความพยายามในการรวบรวมและชำระวรรณคดีขึ้นโดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 1 ทั้งนี้เพื่อผสมผสานความหลากหลายทางวัฒนธรรมและใช้สนับสนุนการเมืองการปกครองในช่วงเวลาดังกล่าว (Van Esterik, 2000) ด้านกลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์พบว่างานเขียนทั้งหมดเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง มีการใช้ฉันทลักษณ์ 5 ประเภท ประกอบด้วย (1) ร่าย (2) โคลง (3) ฉันท์ (4) กาพย์ และ (5) กลอน (ฤทธิณันท์ เชื้อทอง, 2559) มีการผสมผสานฉันทลักษณ์ที่สะท้อนขนบการแต่งวรรณคดีแบบดั้งเดิม อาทิ การแต่งโดยใช้ร่ายสลับกับโคลงเรียกว่า “ลิลิต” ใช้กาพย์แต่งร่วมกับฉันท์เรียกว่า “คำฉันท์” ใช้กาพย์ยานีแต่งร่วมกับโคลงเรียกว่า “กาพย์ห่อโคลง” (นิตยา ตันโทโอกาส, 2520, น.8)

ผู้วิจัยยังพบว่าวรรณคดีเกือบทั้งหมดมีเนื้อหาเกี่ยวกับชนชั้นสูง พุทธศาสนา และเรื่องราวที่ถ่ายทอดในมุมมองของบุรุษเพศ ทั้งการยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์และวีรบุรุษ การเดินทางของบุคคลสำคัญและบุรุษเพศ คำสอนในศาสนาพุทธและความดีของตัวละครชาย พระราชพิธีและเครื่องเสวย รวมถึงเรื่องราวของชนชั้นปกครองและตัวละครชายเป็นผู้ดำเนินเรื่อง วรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศและสามัญชนเป็นผู้แต่งมีจำนวนน้อย จึงสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์ที่ผู้แต่งที่พบว่าวรรณคดีทั้งหมดแต่งขึ้นโดยชนชั้นสูงหรือผู้มีอำนาจในสังคมและแต่งโดยบุรุษเพศเป็นส่วนใหญ่ (ฤทธิณันท์ เชื้อทอง, 2559) เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด (ฐิรัชญา มณีเนตร, 2553, น.306)

2) ค่านิยมในตัวบทหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

ผลการศึกษางานชิ้นนี้พบว่าหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” มีตัวบทที่สะท้อนค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด สอดคล้องกับที่สุนทรีย์ โคมิน และสนธิ สมัครการ (2522) กล่าวว่าคนไทยมุ่งเน้นความสุขส่วนตนมาก ชอบอิสระ ไม่มานะบากบั่น มุ่งความสะดักสบาย เป็นลักษณะของสังคมแบบโครงสร้างหลวม (loosely structured social system) เช่นเดียวกับ Embree (1950, p.182) ที่บรรยายว่าคนไทยให้ความสำคัญกับตัวเอง ไร้ระเบียบวินัย ไม่เคารพกฎหมาย ไม่อดทนพยายาม ชอบการท่องเที่ยว และไม่ชอบงานหนัก Phillips (1965) ยังเสนอว่าคนไทยเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ชอบทำตามอำเภอใจ ไม่ตรงต่อเวลา ไม่มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ตัว ขาดความอดทน แต่ละปฏิสัมพันธ์จะมีเงื่อนไขของผลประโยชน์เกี่ยวข้องซึ่งกันทำให้ปรับเปลี่ยนได้เสมอและมักจะหลีกเลี่ยงการมีพันธะในระยะยาว (Rabibhadana, 1979)

การคำนึงถึงตนเอง อัตตา และเน้นตัวบุคคลยังทำให้คนไทยระมัดระวังในการสื่อสารเพื่อให้ส่งผลกระทบต่อตนเองและตัวตนของบุคคลอื่น จึงมีระวัจนคำพูด ใช้ความสุภาพ (politeness) เพื่อสร้างความประทับใจ จัดการความกังวลเพื่อรักษาหน้า (face-saving) และแสดงความห่วงใยคู่สนทนา (Phillips, 1965) ความสุภาพและระมัดระวังคำพูดสะท้อนผ่านการสื่อสารแบบเน้นอิงบริบท (high-context culture) ของคนไทย โดยคู่สนทนาจะเลือกใช้ภาษาที่เชื่อมโยงหรือผันแปรไปตามบริบท (Rojjanaprapayon, 1977, p.46) ทุกคนจำเป็นต้องทราบสถานะของกันและกันเพื่อใช้รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม (Knutson and Posirisuk, 2007, p.211) ความสุภาพที่ใช้แสดงความห่วงใยยังสะท้อนลักษณะความเป็นเพศหญิง (femininity) ของคนไทย โดยคู่สนทนาจะคำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกของฝ่ายตรงข้ามผ่านการยิ้มแย้ม พยักหน้า และใช้คำขยายเพื่อแสดงความใส่ใจ (Rojjanaprapayon, 1977) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลดังที่กล่าวมานอกจากจะเป็นอิทธิพลของหลักการพึ่งตนเอง (อัตตาหิ อัตตโน นาโถ) ของทางพุทธศาสนาแล้ว (Phillips, 1965, p.88) ยังเกิดจากความเคยชินในการดำรงชีวิตตามวิถีเกษตรกรรมซึ่งทำให้คนไทยขาดความกระตือรือร้นอีกด้วย (สมพงษ์ ไหมวิจิตร, 2536)

การพบค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุดต่อภัยถึงความเป็นปัจเจกนิยมเชิงลบ (negative individualism) แบบโครงสร้างหลวมของคนไทย ทั้งการยึดมั่นในอัตตา (ego) ความพึงพอใจส่วนบุคคล การเห็นแก่ตัว ขาดความอดทน เน้นผลประโยชน์ต่างตอบแทน รวมถึงการให้ความสำคัญกับสถานะของบุคคลมากกว่าหลักการหรือความถูกต้องซึ่งทำให้เกิดการยอมรับความแตกต่างทางอำนาจตามไปด้วย (Phillips, 1965)

3) มายาคติในตัวบทหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

ผลการศึกษาสะท้อนว่างานเขียนที่ถูกเรียบเรียงในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ปรากฏมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจรวมถึงความสำคัญของสถานะมากที่สุด สุวรรณา สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร (2535) กล่าวว่าสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องอำนาจซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีทางสังคมและรูปแบบการปกครอง ได้แก่ (1) อำนาจพุทธธรรมอันมีผลต่อพฤติกรรมการณ์เห็นอกเห็นใจ (2) อำนาจเทพเจ้าซึ่งส่งผลให้สถาบันศาสนาและพระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพเทิดทูน (3) อำนาจพระมหากษัตริย์จากการเป็นเทพอวตารและการสร้าง

บุญบารมี และ (4) อำนาจภูติผีซึ่งควบคุมวิถีปฏิบัติของประชาชน ทั้งหมดส่งผลต่อการให้ความสำคัญกับสถานะ บทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลจึงขึ้นอยู่กับชนชั้น สถานะ หรือตำแหน่งทางสังคม (Shytov, 2004) หลักคิดดังกล่าวสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมที่เน้นระบบอุปถัมภ์และหลักกรรมในศาสนาพุทธซึ่ง Phillips (1965) กล่าวว่าสังคมไทยถือว่าผู้มีอำนาจคือผู้มีบุญวาสนาและสามารถช่วยเหลือผู้น้อยได้ ชาวพุทธไทยที่เชื่อในหลักกรรมจะมองว่าบุคคลที่เกิดมามีสถานะแตกต่างกันเพราะผลจากบุญและกรรมที่ทำไว้ในอดีต (Rojjanaprapayon, 1997, pp.14-15)

Bandhumedha (1985) กล่าวว่าแม้สังคมจะก้าวหน้าไปมากแต่โลกทัศน์ความสูงต่ำทางอำนาจก็ยังมีอิทธิพลต่อวิถีคิดของคนไทยเสมอ ความเชื่อในสถานะและอำนาจที่ต่างกันส่งผลให้คนไทยเป็นพวกชะตากรรมนิยม เชื่อบุญวาสนา ไม่ได้นรณ ปลงกับทุกเรื่อง และลืมนาย (Phillips, 1965, p.47) และยังส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารที่มีการตระหนักในอำนาจ โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกับสถานะและวิธีการใช้ที่แสดงความสุขภาพแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ อายุ ตำแหน่ง) และความสัมพันธ์ต่อกัน (สถานะ ความเกี่ยวข้อง ความสนิทสนม) (Bandhumedha, 1985, p.87)

ในส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยซึ่งพบมากเช่นเดียวกันสะท้อนให้เห็นว่าคติความเชื่อต่อสตรีเพศมีความโดดเด่นในสังคมไทย สุวรรณฯ สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญเนตร (2535) กล่าวว่าในสังคมไทยผู้หญิงมีสถานภาพทั้งการเป็นแม่ เป็นศรีภรรยา เป็นเครื่องมือเชื่อมอำนาจ และเป็นสินค้าหรือวัตถุทางเพศ ทำให้ผู้หญิงถูกคาดหวังให้ต้องรักษานวลสงวนตัว รักสวयรักงาม และมีแนวโน้มใช้เรือนร่างก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิต Rojjanaprapayon (1997, pp.23-24) กล่าวว่าวิถีคิดนี้สืบทอดมาตั้งแต่สมัยจารีตซึ่งสตรีเพศถูกกดขี่ด้วยอิทธิพลของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ก่อให้เกิดภาพจำในปัจจุบันว่าเพศชายเป็นผู้นำ หัวหาญ และแข็งแรงกว่า ส่วนเพศหญิงมีความเปราะบาง ต้องเรียบร้อย เป็นช่างเท้าหลัง และรับผิดชอบงานบ้าน การที่วรรณคดีส่วนใหญ่แต่งขึ้นในสมัยจารีตซึ่งผู้แต่งส่วนมากเป็นชนชั้นสูงจึงไม่น่าแปลกใจที่เนื้อหาจะสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิงในลักษณะที่ชายเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองว่าการที่ตัวบทสะท้อนมายาคติเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยค่อนข้างมากถือเป็นเรื่องปกติธรรมดา เนื่องจากวรรณคดีส่วนใหญ่แต่งขึ้นโดยผู้ชายและเนื้อหาส่วนมากก็เป็นเรื่องราวในมุมมองของบุรุษเพศซึ่งเป็นไปตามขนบดั้งเดิมสำหรับการประพันธ์วรรณคดีไทยนั่นเอง

4) อุดมการณ์ในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

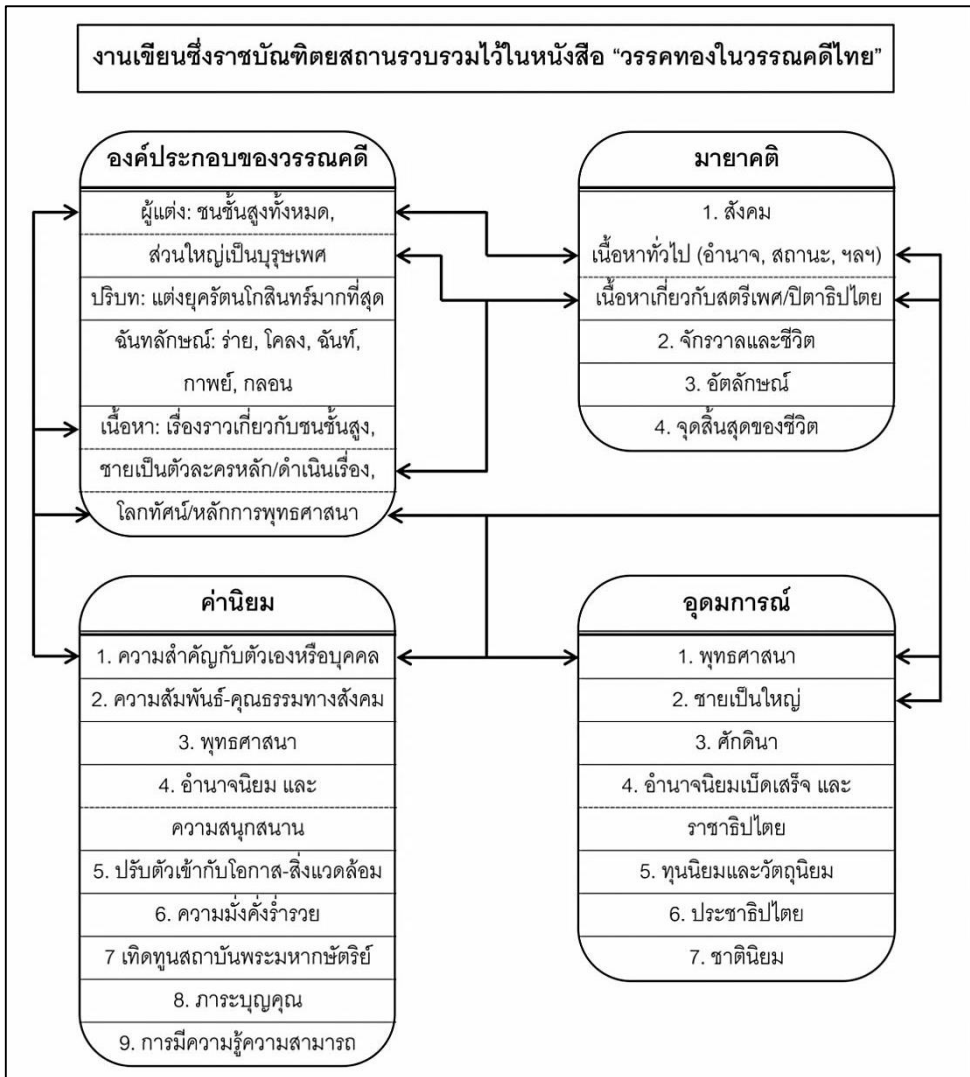
ผลการศึกษาพบว่างานเขียนที่เรียบเรียงในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” มีตัวบทที่สะท้อนอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุด สะท้อนอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่มากเป็นลำดับที่สอง และสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุด ผู้วิจัยค่อนข้างเห็นพ้องเนื่องจากชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมไทยในการรับรู้ของคนทั่วไป (บรรเทิง พาพิจิตร, 2549) พุทธศาสนายังถูกยกย่องเป็นศาสนาประจำชาติในฐานะเอกลักษณ์ของชาติผ่านตัวบทสำคัญ เช่น รัฐธรรมนูญ พระปฐมบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ ฯลฯ (เคิร์ก เรย์โนล, 2556, น.273) และถูกเชิดชูให้เป็นแก่นของความเป็นไทยโดยชนชั้นนำทุกยุคสมัย (Van Esterik, 2000, p.95)

การที่ตัวบทสะท้อนอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุดและชายเป็นใหญ่รองลงมาอย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยมองว่าอุดมการณ์ทั้งสองค่อนข้างเกี่ยวเนื่องและมีอิทธิพลต่อกัน Van Esterik (2000) กล่าวว่าคนที่คนไทยประยุกต์ใช้หลักบุญกรรมอธิบายความแตกต่างทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคม บางคนเชื่อว่าผู้หญิงมีคุณธรรมน้อยกว่าชายและการเกิดเป็นหญิงเพราะสร้างกรรมดีมาน้อย นักสตรีนิยมมองว่าแม่ศาสนาพุทธจะเปิดกว้างแต่ก็มีความเป็นปิตาธิปไตยสูง พระสงฆ์ไม่ได้ใช้หลักคำสอนเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ ส่วนชนชั้นนำเองก็เอาหลักศาสนามาตีความใหม่จนกลายเป็นเครื่องมือในการกดขี่ผู้ด้อยกว่า นอกจากนี้หลักบุญกรรมยังส่งผลต่อการให้คุณค่ากับภาพลักษณ์ภายนอกโดยเฉพาะการอธิบายความสวยงามของร่างกายหรือรูปสมบัติว่าเป็นผลจากการสั่งสมบุญไว้ในอดีตนั่นเอง

หลักคำสอนของศาสนาพุทธที่ปลูกฝังให้มนุษย์ชาติมีความเมตตากรุณาต่อกันยังส่งผลต่อวัฒนธรรมความเป็นเพศหญิงของคนไทย ทำให้คนในสังคมมีสำนึกของการถ้อยทีถ้อยอาศัย ประณีประนอม ซื่อสัตย์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และใส่ใจอารมณความรู้สึกรู้ใจของผู้อื่น ส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารที่เน้นความเกรงใจ สุภาพ และคำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนา (affective style) ทำให้คนไทยนิยมสนทนาด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส พยักหน้าเพื่อแสดงความสนใจ รวมถึงใช้ภาษาสื่อถึงความเห็นใจหรือสนับสนุนซึ่งเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อเลี่ยงความขัดแย้ง (Rojjanaprapayon, 1997)

ส่วนการที่ตัวบทสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุดนั้น ผู้วิจัยมองว่าน่าจะเป็นเพราะวรรณคดีส่วนใหญ่แต่งขึ้นก่อนช่วงที่แนวคิดชาตินิยมจะแพร่กระจายในสังคมไทย Heywood (2012, p.171) อธิบายว่าแนวคิดชาตินิยมแพร่กระจายสู่ภูมิภาคเอเชียในช่วงศตวรรษที่ 20 (พ.ศ.2444-2543) เพื่อใช้ต่อต้านการควบคุมของประเทศเจ้าอาณานิคมซึ่งมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 หลังปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ.2488) ได้มีการร่างแผนที่ประเทศในเอเชียขึ้นโดยอังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส และฮอลันดา ทำให้ความเป็นรัฐชาติเกิดขึ้นโดยใช้เขตแดนแผนที่เป็นตัวแบ่งแยก แนวคิดชาตินิยมของไทยจึงน่าจะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) เป็นต้นมา ผู้วิจัยจึงถือว่าวรรณคดีที่แต่งชำระ หรือรวบรวมขึ้นก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ยังไม่มีเนื้อหาที่สะท้อนแนวคิดชาตินิยม จากการตรวจสอบวรรณคดีทั้งหมดพบว่าส่วนใหญ่ถูกแต่งหรือรวบรวมขึ้นก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีจำนวน 62 เรื่อง ส่วนวรรณคดีที่แต่งหลังสมัยรัชกาลที่ 5 มี 27 เรื่อง (ฤทธิณันท์ เชื้อทอง, 2559) จึงสรุปได้ว่าปัจจัยเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชาตินิยมในตัวบทน้อยที่สุด

จากการตอบคำถามนำวิจัย การสรุป และการอภิปรายผลทั้งหมด ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาในภาพรวมและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นแผนภาพความคิดรวบยอด (ภาพประกอบ 2)

ภาพประกอบ 2 สรุปผลและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกันของผลการศึกษា

จากภาพประกอบข้างต้นเป็นการอธิบายผลการศึกษาและความสัมพันธ์โดยสรุป แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้แต่งหรือรวบรวมเป็นชนชั้นสูงทั้งหมดและส่วนใหญ่เป็นบุรุษเพศได้ส่งผลให้เนื้อหาของวรรณคดีเป็นเรื่องราวของชนชั้นสูง ผู้ดำเนินเรื่องส่วนใหญ่เป็นชาย และเกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ทางพุทธศาสนา ดังนั้นการใช้ระเบียบวิธีวิพากษ์แนวค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์จึงเผยให้เห็นว่าตัวบทสะท้อนค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลและอุดมการณ์พุทธศาสนารวมถึงชายเป็นใหญ่มากที่สุด นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าตัวบทสะท้อนมายาคติเกี่ยวกับสังคมทั้งในเนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ และสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยมากที่สุดซึ่งทั้งหมดสัมพันธ์กับการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี

ข้อจำกัดการวิจัย

1) การวิจัยนี้เป็นงานการศึกษาแนวรื้อสร้าง (deconstructionism) จึงเป็นเรื่องปกติที่จะกล่าวถึงมุมมองหรือแนวคิดในวิชาการกระแสหลัก (Mainstream) น้อย การตีความของผู้วิจัยจึงมีลักษณะของการวิพากษ์ค่อนข้างสูงซึ่งอาจทำให้ดูเหมือนว่างานวิจัยนี้มีการโจมตีสังคมและวัฒนธรรมกระแสหลักหรือตัวบทแนวอนุรักษ์นิยม (conservative) มากเกินไป นอกจากนี้ความหมายที่ได้จากการตีความตัวบทก็อาจแตกต่างกันไปตามทรรศนะของผู้ศึกษาแต่ละคนได้เช่นกัน

2) ผู้วิจัยต้องตระหนักเสมอว่าการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม (social text analysis) เช่นนี้ จะได้รับความหมายแตกต่างกันไปตามผู้ศึกษาแต่ละคน เนื่องจากตัวบทดังกล่าวไม่มีความหมายโดยตรงอย่างชัดเจน จึงต้องศึกษาปริบทและวิเคราะห์อย่างรัดกุม (Baxter and Babble, 2003, pp.362-363) Sillars and Gronbeck (2001) ได้เตือนว่าการวิพากษ์ตัวบทโดยเฉพาะแนวอุดมการณ์นั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงการตัดสิน อคติ หรือวิจารณ์ญาณส่วนบุคคลได้ จึงอาจทำให้ผู้วิจัยถูกโจมตีว่าใช้ความคิดเห็นส่วนตัวในการตีความ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ได้จัดอยู่ในกระบวนทัศน์การตีความ (interpretive paradigm) ซึ่งเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้ใช้อัตวิสัย (subjectivity) อย่างเต็มที่ (Kuypers, ed., 2009) จึงไม่จำเป็นต้องตรวจสอบความสอดคล้องหรือความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินและผลการศึกษาก็ไม่ใช่อคติของนักวิจัย (Baxter and Babble, 2003, p.298)

3) การวิจัยนี้เป็นเพียงการศึกษาจากตัวบทซึ่งเป็นหนังสือเพียงหนึ่งเล่มและไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นของผู้แต่งหรือผู้เผยแพร่ ตัวบทนี้จึงเป็นกรณีศึกษา (case study) ที่ใช้ตีความได้เป็นการเฉพาะในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นผลการศึกษาดังกล่าวจึงไม่อาจสรุปและโจมตีแบบเหมารวมได้ว่าราชบัณฑิตยสถานมีการสร้างชุดความจริงทางสังคมตามแนวทางอนุรักษ์นิยมได้

ข้อเสนอแนะ

1) งานวิจัยในอนาคตควรเริ่มจากศึกษาในเชิงปฏิฐานนิยม (positivism) ก่อน เช่น การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ (quantitative content analysis) เพื่อประโยชน์ต่อการจัดหมวดหมู่ การสร้างกรอบแนวคิดเพื่อต่อยอดงานวิจัย และช่วยให้กระบวนการลงรหัสข้อมูล (coding scheme) มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในงานการรวบรวมและเผยแพร่อื่นๆ ของราชบัณฑิตยสถาน เพื่อให้เห็นความแตกต่างและเป็นการทดสอบคุณภาพของระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาดังนี้ อาจมีการนำปริบทของผู้แต่งมาเป็นประเด็นหลักในการวิเคราะห์เพื่อดูผลการศึกษาว่าเนื้อสารและผู้ส่งสารมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

3) ควรตีกรอบการศึกษาให้แคบเข้าโดยพิจารณาในมิติอื่นที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น เพศสภาพ (gender) ทั้งนี้เพื่อความหลากหลายและผลการศึกษาที่แตกต่างออกไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- เครื่อก เจ. เรย์โนลด์ส. (2556). *การปฏิรูปและแมจิกในศาสนาพุทธแบบไทย*. ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ ฉลอง สุนทราวาณิชย์, บรรณาธิการ, *ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา* (น.263-279). แปลจาก *Reform and Magic in Thai Buddhism*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2550). โฉมหน้าศักดินาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 9). นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- จิรัฐยา มณีเนตร. (2553). *ไทยศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณฐา จิรอนันตกุล. (2556). *ศึกษาคำนิยมไทยผ่านการวิเคราะห์เนื้อสารเชิงอุปลักษณ์ (Metaphor) ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ฉบับราชบัณฑิตยสถาน: กรณีศึกษา วรรณคดีประเภทบทละคร*. (สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- ทองเจ็ด สิริภทโท (ชูรัตน์). (2549). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีพุทธในวรรณคดีไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องขุนช้างขุนแผน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย).
- ธนกร เพชรสินจร. (2557). วิเคราะห์ตัวละครชายขอบในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน: อำนาจ พื้นที่ และการเมืองในวรรณกรรมไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 6(2), 1-24.
- นิตยา ตันทโสภาส. (2520). *ลักษณะเด่นของกาพย์ห่อโคลงและกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- บรรเทิง พาพิจิตร. (2549). *ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ภควัฒน์ บุญญฤทธิ์. (2556). *ความหมายเชิงลึกที่สะท้อนคำนิยมไทยอันเกิดจากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์ (Metaphor Analysis) ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดี” ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ในส่วนวรรณกรรมของสุนทรภู่*. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *วรรณทองในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- รุ่งอรุณ แซ่อึ้ง. (2538). *วิเคราะห์อารมณ์เศร้าของตัวละครในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อิเหนา และรามเกียรติ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- ศุภรัตน์ ราชรินทร์. (2552). *ความประทับใจในดอกไม้จากวรรณคดีไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2550). *โครงการประวัติศาสตร์วิวัตติตเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยของปัญญาชน (พ.ศ. 2435-2535)*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2554). *การเมืองที่มองไม่เห็นในวรรณคดี-วรรณกรรม*. สืบค้น 29 สิงหาคม 2558, จาก <http://www.sujitwongthes.com/2011/08/siam26082554/>
- สุนทรী โคมิน และ สนิท สมัครการ. (2522). *ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย: เครื่องมือในการสำรวจวัด*. รายงานการวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุนทรী โคมิน, สนิท สมัครการ และสุภางค์ จันทวานิช. (2529). *แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ค่านิยม และบุคลิกภาพ*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย (น.546-597)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน่วยที่ 9. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: คุณพินอักษรกิจ.
- สุวรรณา สถาอานันท์ และ เนื่องน้อย บุญเนตร. (2535). *ความคิดและภูมิปัญญาไทย คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนีย์ แสงดี. (2550). *คติและความเชื่อในวรรณคดีไทยกับการสอนแบบบูรณาการ*. *วารสารช่อพยอม*, 12(1), 61-75.
- สมพงษ์ ใหม่จิตร. (2536). *ค่านิยมในสังคมไทย: อุปสรรคต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย*. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- อรรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. (2547). *วาทวิพากษ์ตะวันตก (ค.ศ.1925-ปัจจุบัน) กับบริบทประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Bandhmedha, N. (1985). *Thai Views of Man as a Social Being*. In *Social Research Institute, Traditional and Changing Thai World View (pp.84-109)*. Bangkok: Chulalongkorn University Social Research Institute; Singapore: Southeast Asian Studies Program.
- Baxter, L. A. and Babble, E. (2003). *The Basics of Communication Research*. Massachusetts: Wadsworth/ Thomson Learning.
- Embree, J. F. (1950). Thailand- A Loosely Structured Social System. *American Anthropologist*, 52(April-June), 181-193.
- Farrell, T. B. (1993). *Norms of Rhetorical Culture*. New Haven: Yale University Press.
- Foss, S. K. (2009). *Rhetorical Criticism: Exploration and Practice*. (4th Ed.). Long Grove, IL: Waveland Press.
- Heywood, A. (2012). *Political Ideologies: An Introduction*. (5th Ed.). Hampshire: Palgrave Macmillan.

- Hodder, I. (1994). *The Interpretation of Documents and Material Culture*. In N. K. Denzin and Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Jowett, G. S. and O'Donnell, V. (2012). *Propaganda and Persuasion*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Knutson, T. J. and Posirisuk, S. (2007). Thai Relational Development and Rhetorical Sensitivity as Potential Contributors to Intercultural Communication Effectiveness: JAI YEN YEN. *Journal of Intercultural Communication Research*, 35 (November), 205-217.
- Kuypers, J. A. (2009). *Rhetorical Criticism: Perspectives in Action*. Lanham: Lexington Books.
- Levi-Strauss, C. (1955). The Structural Study of Myth. *The Journal of American Folklore*, 68(270), 428-444.
- Nagavajara, C. (1985). Literary Historiography and Socio-Cultural Transformation: The Case of Thailand. *Journal of the Siam Society*, 73(1-2), 60-76.
- Nothstine, L. W., Blair, C. and Copeland, G. A., Eds. (1994). *Critical Questions: Invention, Creativity, and the Criticism of Discourse and Media*. New York: St. Martin's Press.
- Phillips, H. P. (1965). *Thai Peasant Personality: The Patterning of Interpersonal Behavior in the Village of Bang Chan*. California: University of California Press.
- Rabibhadana, A. (1979). *The Organization of Thai Society in the Early Bangkok Period, 1782- 1873*. In *Modern Thai Politics* (pp. 27- 41). Cambridge: Schenkman Publishing.
- Rojjanaprayon, W. (1997). *Communication Patterns of Thai People in a Non-Thai Context*. (Doctoral dissertation Perdue University).
- Shytov, A. N. (2004). *Thai Folktales Law*. Chiang Mai: ACTSco.
- Sillars, M. O. and Gronbeck, B. E. (2001). *Communication Criticism: Rhetoric, Social Codes, Cultural Studies*. Prospect Heights, IL: Waveland Press.
- Treadwell, D. (2014). *Introducing Communication Research: Paths of Inquiry*. (2nd Ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Van Esterik, P. (2000). *Materializing Thailand*. Oxford: Berg.